

попередньою умовою для реконструкції, оскільки енергетична безпека є ключовою для забезпечення потоку інвестицій по всій країні.

Література:

1. The Green Deal Industrial Plan. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/green-deal-industrial-plan_en (дата звернення 26.02.2025)
2. REPowerEU Plan. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483> (дата звернення 22.02.2025)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ АСПЕКТІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

СОЛЯР В. В., канд. екон. наук, доц., доц. кафедри менеджменту та економіки
ХАЛІЛОВА В. О., здобувач

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

Дослідження, що розвивають просторові аспекти в різних модифікаціях (моделі Г. Мюрдаля, А. Хіршмана, А. Гільберта, Дж. Гаглера, П. Кругмана, Е. Венаблеса, М. Фудзита, Т. Морі та ін), виявили, що за інших однакових умов зростання регіональної економіки у просторовому аспекті характеризується нерівномірністю і відбувається у логіці «центральні райони – периферійні території» [1-5]. Це зумовлено впливом агломераційних процесів, які протікають під впливом ефекту від масштабу, переважно масштабу ринку. Згладжування міжрегіональних відмінностей розвитку сприяють індустріалізація спочатку аграрних периферійних територій та наростаюча доступність ринку для виробничих систем. Зазначені моделі в тій чи іншій мірі були адаптовані для розвинених країн, але практично не вбудовувалися в умови слаборозвинених країн і більшості країн з економікою, що розвивається, де при низькому рівні сукупного доходу досить проблематично розвивати виробництво, особливо в промисловому комплексі, а традиційний устрій господарського життя часто виступає бар'єром для нововведень та кардинальної трансформації громадських інститутів.

Формування полюсів соціально-економічного розвитку можливе лише на основі комплексного аналізу наявних на території внутрішніх і зовнішніх передумов і факторів розвитку; Їх штучне (наказове) конструювання, виходячи виключно з ринкових міркувань, є досить проблематичним. Місія, покладена на полюси соціально-економічного розвитку щодо вирішення завдань удосконалення територіальної організації суспільства, повинна відповідати їх сутності та можливостям реалізовувати функції динамічних елементів ЦТ. Саме тому необхідно уточнити поняття «Полюс соціально-економічного розвитку» (ПОСР) у сучасному трактуванні. Аналіз наукового розвитку та вивчення

досвіду функціонування полюсів розвитку дають підстави розглядати їх як центри соціально-економічної активності, що характеризуються низкою особливостей, висвітлених нижче.

1. Полюси зростання характеризуються вищою динамікою зростання, ніж оточуючі економічні центри, що ускладнює їх внутрішню економічну, соціальну, планову та організаційну структуру.

2. Така мобільність зумовлена наявністю у полюсах певних видів економічної діяльності, матеріальних активів (пам'яток історії та культури, сакральних об'єктів тощо) та нематеріальних активів (брендів території, творчої та підприємницької діяльності населення тощо), які здатні генерувати мультиплікативні та прискорювальні ефекти.

3. Визначальною ознакою розвитку полюсів слід вважати активне виконання зовнішніх функцій, що мають стимулюючий вплив на соціально-економічний розвиток прилеглої до них території. Це полюс, який генерує імпульси росту, які поширюються на навколишню територію. Виходячи із вищезазначеного, можемо констатувати, що формування полюсів соціально-економічного розвитку є не лише результатом цілеспрямованих заходів регіональної політики держав, а наслідком об'єктивних проявів самоорганізації ТОС, що реалізуються згідно з фундаментальною властивістю суспільного простору – його поляризованістю.

Незважаючи на предметну специфіку, спрямованість та багатоаспектність досліджень, у науковому співтоваристві сформувався певний консенсус у розумінні процесів, що ототожнюються з економічним простором: в умовах центропериферійної структуризації, а також концентрації економічної діяльності та прояви агломераційних ефектів розвиток територій у принципі не може бути рівномірним. Основним регулятором економічного простору є держава, покликана керувати її структурою, розробляючи для цього ефективний інструментарій подолання просторової розбалансованості у стратегічних інтересах територій різного рівня. Не претендуючи на повне охоплення наукового доробку, створеного в результаті консолідації праці представників усіх наукових шкіл у новітній період, в рамках цього огляду було проаналізовано найбільш значущі та перспективні розробки, що мають фундаментальне та прикладне значення у контексті нових викликів сучасності. При цьому слід відзначити різну вагомість робіт, що розглядаються. Це цілеспрямований вибір, оскільки навіть найбільш локальні дослідження зрештою роблять свій внесок у парадигмальні фундаментальні зрушення наукових досліджень.

Відзначимо, що виникнення нових концепцій та теорій просторової економіки, генерація нових просторових моделей, особливо в сучасний період, обумовлені пошуком механізмів зниження просторової поляризації та нерівномірності економічного розвитку, прагненням підвищити рівень керованості просторової структури економіки та її збалансованість. Можна стверджувати, що досі не склалося універсальної системи просторової організації економічної діяльності, оскільки її параметричні особливості завжди будуть визначатися специфічними комплексними характеристиками територій

за переліком просторових, економічних, соціальних, геополітичних факторів, а також цілей і стратегій розвитку.

Розмірковуючи про методологічні перспективи наукових досліджень у галузі просторової економіки і для зарубіжних, і для вітчизняних наукових шкіл, слід зазначити, що, безумовно, залишатимуться в полі зору дослідників аспекти нової локальності та нової економічної географії, дивергенції та конвергенції у системно-динамічному аналізі просторових економічних системи. Проте нові реалії, зумовлені перманентністю економічної нестабільності, міжкраїнною трансляцією шоків в умовах пандемії COVID-19, що продовжується, санкційного режиму, крайнього посилення політичної ескалації у світі, зумовлюють необхідність вибору методології дослідження, що враховує сучасну дисипацію та загальносистемну нерівновагу.

Актуальною є синергія методології, що враховує складність і багатовимірність просторових процесів, та зазначена у провідних дослідженнях [6-7]. Тут слід також згадати підхід VUCA реальності (акронім: volatility, uncertainty, complexity, ambiguity – нестабільність, невизначеність, складність, неоднозначність), що прийшов на зміну SPOD-реальності (акронім: steady, predictable, ordinary, definite – стійкість, передбачення, простота, визначеність) [8]. Інтегративний підхід у методології сприятиме досягненню відносної оптимальності, що дозволяє враховувати всю складність і багатокomпонентність економічного простору в частині розвитку теоретичних і методичних поглядів до сукупностей просторових характеристик, інституційних та правових засад, факторного впливу, процесної динаміки та інформаційної наповненості, що в кінцевому підсумку. значення досліджень просторових аспектів економічного розвитку, особливо актуальних у контексті вирішення стратегічних завдань національної економіки.

Література:

1. Fujita M., Krugman P. When is the Economy Monocentric: Von Thunen and Chamberlin Unified? *Regional Sciences and Urban Economics*. 1995. Vol. 25. Issue 4. P. 505–528.
2. Fujita M., Mori T. Structural Stability and the Evolution of Urban Systems. *Regional Science and Urban Economics*. 1997. Vol. 27. N 4-5. P. 339–442.
3. Giuliani, E., 2018. Regulating global capitalism amid rampant corporate wrongdoing – Reply to “Three frames for innovation policy”. *Res. Policy* 47 (9), Pages 1577–1582.
4. Hirschman A. *The Strategy of Economic Development*. New Haven: Yale University Press, 1958.
5. Myrdal G. *An International Economy: Problems and Prospects*. New York: Harper, 1956.
6. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 7–22.
7. Гриценко А. А. Економіка України на шляху до інклюзивного розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2016. №2. С. 9-23.
8. Evans S., Bahramy H. Super-Flexibility in Practice: Insights from a Crisis. *Global Journal of Flexible Systems Management*. 2020. N 21 (3). P. 207–214.